

KAZIMKARABEKİR'DE BİR DİNİ GRUP ARAŞTIRMASI: "KEMAL BABA" ÖRNEĞİ A RELIGIOUS GROUP STUDY IN KAZIMKARABEKİR: THE EXAMPLE OF "KEMAL BABA"

Tahir DAĞCI

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi/Sosyal Hizmet Bölümü

tahirdagci@kmu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-5520-5164

Ziyaeddin KIRBOĞA

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi/Felsefe Bölümü

ziyaeddink@kmu.edu.tr

ORCID: 0000-0002-3636-790X

ÖZ

Geliş Tarihi: 27.05.2022
Kabul Tarihi: 21.12.2022
Yayın Tarihi: 30.12.2022
Anahtar Kelimeler
Din Sosyolojisi,
Kemal Baba,
Melamilik,
Dini Sembolizm
Keywords
Sociology of
Religion,
Kemal Baba,
Melami
understanding,
Religious Symbolism

Çalışmada Karaman Kazımkarabekir ilçesinde etkinlik sürdürmüş bir dini grup araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve kartopu tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile grup üyelerinden ham veriler elde edilmiştir. "Kemal Baba" adıyla bilinen grup, Melamilik'in egemen olduğu bir din anlayışını temsil etmektedir. Kemal Baba etrafında öbeklenen grup sosyolojik anlamda karizmatik otorite gruplarına örnek teşkil etmektedir. Grup 1950'li yıllardan sonra Kazımkarabekir ilçesinde kök bulmuş, 1990'lı yıllara kadar grubun etki alanı ve üye sayısı genişlemiştir. Karizmatik liderin vefatıyla grubun sosyal direnci zayıflamıştır. Günümüzde grubun etki alanı daralmıştır. Kemal Baba grubu Alevilik, Bektaşilik, Mevlevilik, Hurufilik gibi inanç sistemlerinden etkilenmiştir. Grup eklektik bir din anlayışına sahiptir. Grubun din anlayışında cezbe hali, manevi mertebeler ve dini sembolizmler öne çıkmaktadır. Grubun aidiyet bağı bireysel manevi olgunlaşma üzerine inşa edildiği için günümüzde grubun herhangi bir teşkilatlanma ve dini-sosyal ağı bulunmamaktadır. Grup üyeleri sonraki kuşaklara din anlayışını pek aktaramadığı için grubun sönmelenme aşamasına girdiği belirtilebilir.

ABSTRACT

In this study, an active religious group research was carried out in Kazımkarabekir district of Karaman province. In the research, qualitative research method was preferred and snowball technique was used. Raw data were obtained from the group members with the semi-structured interview technique. The group known as "Kemal Baba" represents a religious understanding dominated by Melami. The group clustered around Kemal Baba sets an example for charismatic authority groups in sociological terms. The group clustered around Kemal Baba sets an example for charismatic authority groups in sociological terms. The group took root in Kazımkarabekir district after the 1950s, and the group's domain and number of members expanded until the 1990s. With the death of the charismatic leader, the social resistance of the group weakened. Today, the group's sphere of influence has narrowed. Kemal Baba group has been influenced by belief systems such as Alevism, Bektashism, Mevlevi, Hurufism. The group has an eclectic understanding of religion. In the group's understanding of religion, the state of attraction, spiritual levels and religious symbolism come to the fore. Since the bond of belonging of the group is built on individual spiritual maturation, the group does not have any organization and religious-social network today. It can be stated that the group entered the phase of withering away because the members of the group could not convey the understanding of religion to the next generations.

DOI: <https://doi.org/10.30783/newsosbilen.1122417>

Atıf/Cite as: Dağcı, T. ve Kırboğa, Z. (2022). Kazımkarabekir'de bir dini grup araştırması: "Kemal Baba" örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(4), 2107-2120.

Giriş

Bölgesel bir dini grubu incelemeye yönelik yapılan bu araştırmada “Karizma” kavramı merkezi bir konum işgal etmektedir. Grup üyeleri ve lider arasındaki ilişkinin dinsel boyutunun anlaşılması için bu kavram üzerinde kısaca durmak yerinde olacaktır. Karizma (‘Charisma’-hidayet), Yunanca bir kelimedir ve bir kimsenin benzerlerinin üstünde bir içsel iktidarla donanmış olması anlamına gelir. "Charisma" kavramını Max Weber çoğunlukla çok genel bir anlamda kullanır ve bir kimsenin diğerlerine etki edebilme konusundaki her türlü olağanüstü yeteneğini bu kavramla ifade eder (Freyer, 1964: 51). Bununla birlikte dinsel otorite, her zaman olağanüstü bir psiko-fizyolojik özelliklerle ilişkili değildir. Tinsel, zihinsel ve ahlak bakımından önemli kabiliyetler, karizma sahibinin etrafındakiler tarafından saygı görmesine katkı sağlayabilir (Wach, 1995: 406). İnsanların bir gruba aidiyet duyması, o bireyde bazı davranış şekillerinin yerleşmesine ya da yerleşmiş bir takım davranış şekillerine uymasına neden olmaktadır (Dönmezer, 1994: 168). Bir sosyal grup olarak karizmatik gruplar, karizmatik bir çekiciliği olan liderin çevresinde toplanan gruptur. Dolayısıyla bu şekilde gerçekleşen karizmatik bağ, en sıkı ve en güçlü bağlardan biridir (Günay, 1993: 215). Karizmatik otorite, karizmatik liderin getirip açıkladığı düzen ve değerlere içten bağlılığa dayanır. Bu otorite tipinde belli bir ödev ve sorumluluğa davet vardır (Dönmezer, 1994: 278). Karizmanın belirleyicisi yine kendisidir ve kendi sınırını kendisi koyar. Karizma sahibi, diğerlerinin kendisine tabi olmasını ve kendisini takip etmesini bekler. Ancak çevresindekilerin kendisini takip etmedikleri ve ona tabi olmadıkları kanaatine varırsa iddiası ortadan kalkar. Kendini ispat ettiği durumda ise onları yönetir (Weber, 2012: 476).

Dini gruplarda karizma diğer sosyal gruplara göre daha fazla önemsenen bir özelliktir. Dini liderin karizması temelde kendisinin veya çevresinin kendisiyle ilgili yaşadığı olağanüstü dini tecrübeler, dış görüntü ve hitabet gibi öğelerle desteklenir. Başta yakın halkadan olmak üzere üyelerden gelen saygı örüntüleri liderin karizmasını pekiştirir (Bilgin, 2020: 312).

Weber sosyolojisinde önemli bir yer tutan karizma kavramı, araştırmada merkezi bir kavram olarak görülmüştür. Zira araştırmanın ele aldığı dini grubun ortaya çıkışı, inanç sisteminin ve ritüellerinin ortaya konulması, taraftarlarına ulaşılması ve karizmatik liderin herhangi bir şekilde ortadan kalkması bağlamında karizmatik otoriteyi temsil eden liderin ve karizmatik grubun sosyolojik bir temelde değerlendirilmesi gerekmektedir.

1. Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Görüşme tekniğiyle araştırmanın verileri toplanmış, bu veriler betimsel analiz yaklaşımı ile ele alınmıştır.

1.1. Çalışma Grubu

Bu çalışma yerel ölçekli bir dini grup araştırmasıdır. Karaman ili, Kazımkarabekir ilçesinde yerel halk içinde faaliyet gösteren, karizmatik lider merkezli bir dini grup incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini Kazımkarabekir ilçesindeki “Kemal Baba” adıyla bilinen grup oluşturmaktadır. Kemal Baba grubu hakkında bilinen akademik ya da sivil tabanlı bir çalışma bulunmaması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca araştırma sonunda Türkiye’deki dini grup araştırmalarına bir yenisi eklenecek ve dini grubun sosyolojik tahlili literatüre kazandırılacaktır.

“Kemal Baba” grubunun düşünsel kökleri farklı bir ilden gelen Kemalettin isimli bir kişiye ait olmakla birlikte, göç yoluyla Kazımkarabekir’de kök saldığı için araştırma yalnızca Kazımkarabekir ilçesi ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma yapılan grubun Malatya, Kayseri, Konya, Karaman gibi farklı illerde üyelerinin bulunabileceği katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Ancak çalışmanın evreni, ulaşılabilen ve hayatta kalan söz konusu dini grubun müntesiplerinin yaşadığı başta Kazımkarabekir ilçesi olmak üzere Karaman ve Konya illeri ile sınırlıdır.

1.2. Veri toplama araçları

Çalışmaya başlamadan önce Kazımkarabekir ilçesindeki sosyal ve dini hayat ile ilgili teorik bilgiler araştırılmış, akabinde grupla ilgili genel bilgiler elde edilmiştir. Bu aşamada çalışmaya başlamak için Bilimsel Araştırma ve Etik Kurul İzni alınmış ve çalışmaya başlanmıştır.

Araştırmaya konu olan dini grup ezoterik ağırlıklı ve mikro ölçekli bir sosyal görünüm arz etmektedir. Bu nedenle araştırma için öncelikle Kâzımkarabekir ilçesindeki vatandaşlardan grup hakkında bilgisi olan kişilerle görüşmeler yapılmış, bu kişilerden alınan bilgilerle grubun çekirdek kadrosuna ve karizmatik liderin ailesinden birkaç kişiye ulaşılmıştır. Bu noktada grup üyeleri ile bağlantıların kurulmasında kartopu tekniği kullanılmıştır. Ulaşılan grup üyeleriyle görüşme gerçekleştirilmeden önce araştırma soruları hazırlanmış, bu sorular sohbet ortamındaki akışa göre görüşmecilere yöneltilmiştir. Bu noktada araştırma verilerini elde ederken yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. En sonunda görüşmeden elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle yorumlanmıştır.

Görüşmeciler araştırma metninde isimlerinin doğrudan belirtilmesine pek sıcak bakmamışlardır. Bu nedenle metin içerisinde görüşmecilerin gerçek ismi yerine kod isimler kullanılmıştır.

2. Bulgular

2.1. Kazımkarabekir İlçesi Hakkında Genel Bilgiler

Karaman iline bağlı olan Kazımkarabekir ilçesi, Karaman-Konya yolu üzerinde bulunmaktadır. İlçenin Karaman il merkezine uzaklığı yaklaşık 25 kilometredir. İlçe merkezinde sekiz mahalle ve ilçeye bağlı yedi adet köy yerleşimi bulunmaktadır.

Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre ilçenin eski adı Gaferyad olup Cumhuriyet'in ilanından sonra nahiye haline getirilmiştir. Nahiyenin adı Kâzım Karabekir Paşa'nın dedesinin buralı olmasından dolayı 1955 yılında "Kâzımkarabekir" olarak değiştirilmiştir. 1989 yılında Karaman'ın vilayet statüsüne yükselmesiyle birlikte Kazımkarabekir ilçe statüsü kazanmıştır (karaman.ktb.gov.tr, 26.01.2022).

2020 yılı TÜİK verilerine göre ilçe nüfusu 3.956'dır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2022). İlçede temel eğitim kurumlarının yanında Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi'ne bağlı Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır. İlçede Meslek Yüksek Okulu olduğundan, öğrenciler için devlet yurdu ve özel yurtlar da bulunmaktadır.

İlçenin çevresinde yer alan düz araziler tarım alanları ile kaplıdır. Tahıldan sonra en yüksek gelir hayvancılıktan sağlanır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapıldığı için ilçenin ekonomisi daha çok tarım ve hayvancılığa, kısmen de ticarete dayanmaktadır.

Karaman bölgesi 1960 ve 1970'li yıllarda Avrupa'ya işçi göçü verdiği için Kazımkarabekir ilçesinden de Avrupa'nın farklı ülkelerine göç hareketi gerçekleşmiştir. Bu nedenle ilçe halkı arasında yabancı ülke emeklisi insanların yoğunluğu dikkat çekmektedir.

İlçe merkezinde Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı dokuz cami bulunmakta olup camilerde kadrolu din görevlileri bulunmaktadır. İlçenin dini yapısı, sıradan bir Anadolu kasabası görünümü vermektedir. İlçede XV. yüzyılda yapıldığı düşünülen tarihi nitelikli Nalbastı ve Büyük Cami bulunmaktadır (Konyalı, 1967: 273, 529).

2.2. Kemal Baba'nın Hayatı

Kemal Baba'nın akrabaları ve sevenleri ile yapılan görüşmelerde hayatı hakkında şu bilgilere ulaşılmıştır. Resmi kimlikte tam adı Ali Kemaleddin Yıldız olarak geçmektedir. Takipçileri O'nu genellikle "Kemal Baba" olarak

isimlendirmektedir. Takipçilerin günlük dildeki konuşmalarında ise “baba” olarak anılmaktadır. Buradaki baba ifadesi daha çok büyük kişi, sözü dinlenen, saygın, manevi bakımdan itibarlı gibi anlamları içermektedir.¹

Kemal Baba Rumi takvimle 1322 yılında Miladi takvimle 1907 yılında doğmuştur. Oğlundan alınan net bilgiye göre Adana ilinin düşman işgalinden kurtuluş günü olan 5 Ocak 1990’da vefat etmiştir. Buna göre Kemal Baba 83 yıllık bir ömre sahiptir. Kemal Baba Cemile adında bir hanımla evlidir. Cemile hanım 1989 yılında, Kemal Baba’dan bir yıl önce vefat etmiştir. Kemal Baba’nın yedi evladı bulunmaktadır.

Kemal Baba’nın babası “Hanefi hoca” olarak bilinmektedir. Hanefi hoca Malatya Darendeli’dir. Oğlu’nun belirttiğine göre Kemal Baba’nın asıl manevi bağı dedesinden gelmektedir. Kemal Baba’nın dedesi Osmanlı zamanında yaşamış meşayihden olduğu ve şehirli ve kültürlü bir aileden geldiği belirtilmektedir. Dedesi, babasına manevi usulle “el vermiş”, babası da Kemal Baba’ya “el vermiş”tir. Dedesinin manevi bağı ise DYP Elazığ Eski milletvekili Ali Rıza Septioğlu’nun babası olan Şeyh Sadın Hazretleri’nden gelmektedir. Şeyh Sadın’ın babası olan Şeyh Ali es-Sebtî’de meşhur Nakşibendi şeyhi Mevlana Halid-i Bağdadî’nin halifelerindendir (Oğuz, 1983). Konu ile ilgili Kemal Baba’nın oğlu şöyle bilgi vermektedir:

“Septi hazretleri yaşadığı zamanda manevi yönden çok insan yetiştirmiş, onlardan birisi de dedemdir. Dedem de Kemal Baba’yı yetiştirmiştir. Dedem Nakşi olarak bilinir. Dedemin Kadirî olduğunu da söylerler fakat Kemal babaya geldiğinde (tarikât bağlantısı) karışıyor.”

Buna göre silsile olarak bakıldığında Kemal Baba’nın tarikât bağlantısı Nakşibendiliğe dayanmaktadır. Fakat oğlunun da belirttiği gibi Kemal Baba’dan sonra tarikât silsilesinde bir farklılaşma meydana gelmiştir. Muhtemeldir ki Cumhuriyet dönemiyle birlikte tarikât ve tekkelerin kapanması söz konusu farklılaşmaya neden olmuş olabilir. Fakat bu konular araştırmanın kapsamı dışında olduğu için görüşmecilerden konu hakkında bilgi alınmamıştır. Diğer taraftan Kemal Baba yaşadığı dönemde sevenlerine ne bir tarikattan bahsetmiş ne de şeyh-mürît ilişkisine yönelik bir tarikât düzeni salık vermiştir. Dolayısıyla ulaşılan verilerden Kemal Baba ve grubu ile ilgili herhangi bir tarikât ilişkisinden söz etmek mümkün görünmemektedir.

Kemal Baba devlet demir yollarında resmi memur olarak çalışmış, geçimini bu kurumdan aldığı maaşla sağlamıştır. 1939’da meydana gelen Elazığ depreminde Kemal Baba’nın Elazığ’da memur olarak ikamet ettiği, depremle ilgili anlatılan aile hikâyelerinden bilinmektedir. Bu bağlamda Kemal Baba’nın demir yollarında memur olması nedeniyle farklı illerde çalıştığı anlaşılmaktadır.

Kemal Baba emekli olduktan sonra ailesiyle birlikte Adana’ya yerleşmiş ve geçimini sağlamak için kendine ait bir işyeri açmıştır. Önceleri gazoz üretim tesisi ve ekmek fırını olarak işlev gören bu işyeri daha sonraları buz ve tuz üretim tesisine dönüşmüştür. Eski dönemlerde at arabaları ile taşınan buz ve tuz torbaları makineleşmenin gelişmesi ile birlikte motorlu araçlarla taşınmaya başlanmıştır. Buna göre Kemal Baba’nın ticari faaliyetlerden anladığı ve ticarete belli bir ilerleme kaydettiği belirtilebilir. Kemal Baba bundan sonraki hayatını Adana’da geçirmiş ve burada vefat etmiştir.

Kemal Baba dış görünüm olarak sıradan bir insan gibi gömlek-pantolon giyinmiş, hırka, cübbe, sarık, asa gibi dini çağrıştıran kıyafetler kullanmamıştır. Geçmiş yıllarda çektiği fotoğraflara göz atıldığında bu durum anlaşılmaktadır. Çünkü Melamiler toplum içerisinde gerçek durumlarını sezdirmemeyi, kıyafet ve görünüşle ayırt edilmemeyi anlayışlarının esası olarak belirlemişlerdir (Bolat, 2009: 459). Buna göre Kemal Baba dış görünüş bakımından melamîliği içselleştirdiği belirtilebilir.

Kemal Baba çalıştığı işyerlerinde resmi kurallar ne ise onu uyguladığı belirtilmektedir. Görüşmelerde Kemal Baba’nın iş yerinde sigortasız işçi çalıştırmadığına ilişkin bilgiler anlatılmaktadır. Dolayısıyla demir yollarındaki memuriyetinde resmi kuralları benimsediği ve bu nedenle yasal işleri usulüne uygun olarak yaptığı belirtilebilir.

¹ Eski zamanlardan bu yana Türkler ilahi ve şiirler okuyan, Allah rızası için halka iyiliklerde bulunan, halka cennet ve saadet yollarını gösteren dervişlere, dini bir kutsiyet atfetmiş onlara ata, bab veya baba unvanı takmışlardır (Köprülü, 1976: 19).

2.3. Kemal Baba'nın Kazımkarabekir İlçesi'ne Gelişi

Farklı kişilerle yapılan görüşmelerden alınan bilgilere göre Kemal Baba Kazımkarabekir'e 1954 yılında gelmiştir. Anlatıldığına göre Kemal Baba bir kış günü Kazımkarabekir İlçesine yaklaşık 8 km mesafede bulunan bir tren istasyonunda iner. Konya-Karaman arası tren hattındaki istasyonun resmi adı günümüzde Demiryurt istasyonu olarak geçmektedir. Bu istasyonun eski adı ise Mandason istasyonudur. Halk arasında da istasyonun adı genellikle bu isimle anılmaktadır.

Kemal Baba Demiryurt İstasyonu'nda trenden indikten sonra yürüyerek Kazımkarabekir (Gaferiyat) İlçesine doğru yönelir. Yol üzerinde Sığircık adlı bir köye gelir ve bir evin kapısını çalar. Yağmurlu ve çamurlu bir gün olmasına rağmen elbisesi tertemiz, ayakkabıları da çamursuzdur. Yağmur ve çamurda yürüyen bir insanda olabilecek emareler bu yolcunun üzerinde bulunmamaktadır. Bunu gören köylüler bu yolcunun bir evliya ya da ermiş kişi olabileceğini düşünerek yolcuyu misafir ederler ve saygıda kusursuzluk etmezler. Bu hikâye halk arasında yaygın olarak bilinmektedir. Anlatılan hikâyelere göre Kemal Baba orada iki gün kalır ve sonra asıl memleketine yani Adana'ya döner.

Sığircık köyünde geçici bir süre kalan Kemal Baba burada kendine birkaç seven kişi (muhibban) edinir. Bu sevenleri daha sonra kısmen yaygınlaşır ve zamanla burada bir kitle haline gelirler. Fakat Kemal Baba'nın bu muhip çevresinin mikro ölçekli veya dar kapsamlı bir grup olduğu değerlendirilebilir.

Kemal Baba'yı seven bu kişiler genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Geçmişte bu köyde yaşamış ve halen hayatta olan kişilerden alınan bilgilere göre bu köyde ikamet eden ve Kemal Baba'yı sevenler her yıl harman zamanından sonra Adana'ya ziyarete gidip gelirler. Bu ziyaretler genellikle bir hafta veya on gün aralığında gerçekleşmektedir. Tren ile yapılan bu yolculuklarda Kemal Baba'ya hediye olarak, buğday, atlar için saman götürülmektedir. Bu ziyaretlerin Kemal Baba ile sevenleri arasındaki dini ve sosyal bağları kuvvetlendirdiği anlaşılmaktadır. Görüşme yapılan kişilerden ikisi trenle Adana'ya bizzat giden kişilerden oluşmaktadır. Bu kişiler tarafından Adana'ya ziyarete giden kişilerin erkeklerden oluştuğu bildirilmektedir.

Görüşme yapılan kişilere “Kemal Baba niçin Kazımkarabekir'e geldi ve neden başka bir istasyonda değil de Demiryurt İstasyonunda trenden inmiştir?” sorusu yöneltilmiştir. Görüşmeciler bu soruyu ‘nasip’ ve ‘takdir’ kavramları ile açıklamışlardır. “Kemal Baba bu bölgedeki farklı ilçelere ziyaret gerçekleştirmiş midir?” sorusuna ise, bizzat gelmediğini fakat manen gelmiş olabileceğini belirtmişlerdir. Fakat Kemal Baba'nın Kazımkarabekir'e daha önceden gelmediğini veya herhangi bir sebeple uğramadığını görüşmeciler belirtmektedir. Bu bilgilere göre Kemal Baba'nın misafirlik için neden Kazımkarabekir ilçesini tercih ettiğine ilişkin bilgilere ulaşılamamıştır.

2.4. Kemal Baba Grubunun İnanç Sistemi

2.4.1. Dini Ritüeller

Kemal Baba ve grubunun yaygın olarak bilinen tarikat veya cemaat formunda bir dini yapı olduğu söylenemez. Bu nedenle Kemal Baba sevenlerine belli bir dini ritüel, zikir veya ibadet uygulaması telkin etmemiştir. Grubun genel karakterinde güzel ahlaka ve kalbi duygulara yapılan özel bir vurgu göze çarpmaktadır.

Kemal Baba'nın sevenlerine hangi dini yapıya daha yakın olduğu sorulduğunda Somuncu Baba, Hacı Bektaş, Mevlana, Yunus Emre'nin yolunda olduklarını belirtmişlerdir. Görüşmeciler “yol” olarak “meşrep” kelimesini kullanmayı tercih etmektedirler. Kemal Baba'nın biçim ve yaşayış bakımından Melami olup olmadığı sorusu yöneltildiğinde sevenleri ve ailesi Melami meşrep olduğunu teyit etmişlerdir;

“Baba Melami olduğunu bizlere söylemezdi. Ben oğlu olduğum halde hiç duymadım, ölene kadar böyle bir şey söylemedi. Fakat yaşam tarzı Melami meşrepti, evet. Kemal Baba kendi yolunun devam ettirilmesi için herhangi bir teşebbüsü olmadı. Baba her şeyi orada bitirdi herhalde. Kemal baba “şusun” diye bize bir şey söylemezdi. Biz aile olarak normal bir hayat sürdük.” (Rasim)

“Baba bize hiçbir zaman şuyum buyum demedi. Yaşantı şekline baktığımız zaman, Melamatlık vardı, fakat öyle Melamiyim demeyi sevmezdi.” (Rasim)

“Kemal Baba Melami meşrepti.” (Mehmet Ali)

Peki Kemal Baba namaz, oruç gibi gündelik ibadetleri yerine getirir miydi? Ailesine bu soruyu sorduğumuzda daha önceleri namaz kıldığını, fakat sonraları bu ibadetleri Kemal Baba’da görmediklerini belirtmektedirler. Kemal Baba’nın oğlu Rasim, namazla ilgili şöyle bilgi vermektedir:

“... Bunlar yaşamışlar. Yani geldikleri zaman Kâzımkarabekir’de saatlerce namaz kılmışlar. Kasabaya ilk geldiği zamanlarda. Yani şeriatla başlamışlar. Bunların hepsi anlatılmış. Bu insanlar (manen) yetiştikçe ilerledikçe daha üst basamaklara çıkarılmış. Dolayısıyla geride kalan şeriat basamağındaki o yaptığımız şeyler üst basamaklarda tamamen yok oluyor.”

“Benim zamanım babanın tam namaz kılmadığı dönemlerde geçti. Kemal babaya ben sorduğumda namaz da bir noktaya kadar demiştir yani.”

O halde Kemal Baba’daki hem manevi tecrübe yoğunluğu hem de namaz konusu nasıl anlaşılmalıdır? Kemal Baba’nın ibadet usulünü anlamak için tasavvuf telakkisinde ve özellikle Bektaşilik’te yaygın olarak kullanılan dört kapı, kırk makam öğretisi bize ışık tutabilir. Tasavvufta şeriat, tarikat, marifet, hakikat olarak derecelendirilen bu kapıların sırasıyla manevi yollarla kat edilmesi gerekmektedir. Bu dört kapıdan sırasıyla geçebilen ve her kapıdaki makamları aşabilen kişi ancak insan-ı kâmil olabilir veya hakka ulaşabilir (Ocak, 1992: 373-379; Fığlalı, 1990: 294-295). Anlaşıldığı kadarıyla Kemal Baba (kendi din anlayışına göre) manevi olarak şeriat makamından, ibadet niteliğinin değiştiği daha üst bir makama geçmiştir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığına göre Kemal Baba, şeriat makamından hakikat mertebesine ulaştığı için şeriat kapısındaki gündelik ibadetleri yerine getirmemektedir. Görüşmedeki “*Namaz da bir noktaya kadar*” ifadesi şeriat mertebesine ve sonraki söz konusu aşamalara işaret etmektedir. Peki, şeriat makamı aşıldıktan sonra ibadetlerin niteliği nasıl değişmektedir. Kemal Baba’nın takipçileri bu noktayı “*daim namaz*” kavramı ile açıklamaktadırlar. Şöyle ki şeriat makamında namaz günde beş defa ifa edilmektedir. Hakikat makamında ise 24 saat Allah ile beraber bulunduğu için derviş daima namaz halindedir. Fakat burada kastedilen namaz şekilsel pratikler ve sûrelerle kılınan namaz değildir. Hakikat makamına varıp fenafillaha erişen derviş her an Allah’ın huzurunda olduğu için bütün eylemleri ibadet ve namaz hükmünde olmaktadır. Kemal Baba’nın takipçisi Necmi namaz konusu ile ilgili şöyle beyanat vermiştir:

“Sen gidersin 5 vakit namaz kılarısın, ama ben 24 saat buzurdayım. Hakemin buzurunda. Şimdi bunu anlatamazsın. Akıl alemi bunu anlamaz. Akıl aleminin dışına çıkmadıktan sonra bunu anlayamazsın.”

Görüldüğü gibi Kemal Baba’nın muhipleri namaz konusundaki farklılaşmayı makamlar arasındaki nitelik farkı ile açıklamaktadırlar. Eğer Kemal Baba grubunun Melami meşrep olduğunu varsayarsak şöyle bir durum söz konusudur. Melâmiler arasında belli bir evrad ve ezkâra râğbet etmek makbul görülmemektedir (Gölpınarlı, 1931: 194). Melamiler, keşf ve kerametlere de önem vermedikleri için, nâfilelerle ibadeti çoğaltmaya ve riyazete lüzum görmemektedirler. Onlar, yetenekleri oranında hakikat üzerine yaptıkları sohbetlerden aldıkları feyze yetinmektedirler (Sunar 1975: 19). Buna göre Kemal Baba grubu namazdan daha ziyade cezbe hallerinden aldıkları feyze daha çok Allah’a yakınlaştıklarını düşünmektedirler.

Peki Kemal Baba’yı sevenler veya onu kendine rehber edinenler haftalık veya günlük dini toplantı yapar mıydı? Bu soruya Kemal Baba’nın yaşayan takipçisi olan Necmi eski dönemlerde (Avrupa’ya geçmeden evvel) tarım ve hayvancılık yapılan Sığırcı köyünde ve Kâzımkarabekir kasabasında toplandıklarını, bu toplantılara bazen 50 kişi kadar geldiğini belirtmektedir. “*Toplandığımızda toplantıları kim yönetirdi?*” sorusunu Necmi şöyle cevaplamıştır:

“Toplantıları Kemal Baba yapardı. Kemal baba olmadığı zaman söz kimden zuhur ederse o yapardı. Mesela kasabaya toplandık 50 kişi ben başlamışım konuşmaya benden zuhur etmiş. Bende bilmediklerimi kendi konuştuğumdan öğrendim. Çünkü konuşan ben değilim. Bu işler öyle ben yapayım ben edeyim demeyele olmaz. Bu alem başka bir alem. Maneviyat aleminde ne zuhur ederse onu yaşarsın.”

Kemal Baba'nın yaşayan ve 93 yaşında olan takipçisi Mehmet Ali aynı soruyu şöyle cevaplamıştır:

“Toplantıları bir yöneten yok. Herkes oturur bekler. Manen hiç bilemezsin, birisi bir cezbeye kapılır. Allah dedi mi düşer gider. 6 saat ölü gibi kalkamaz, yatar kalır. Sonra tekrar kendine gelir.”

Buna göre, grup üyelerince belli zaman aralıklarında dini toplantıların yapıldığı anlaşılmaktadır. Toplantıların sessiz bir bekleyiş üzerinden devam ettiği ve toplantılarda cezbe hali yaşayan kişilerin olduğu belirtilmektedir. Fakat toplantıların içeriğinde ne konuşulduğuna veya ne anlatıldığına ilişkin pek bir bilgiye ulaşılamamaktadır. Bunun yanında dini toplantıların kadın ve erkek olarak ayrı mekanlarda yapıldığı bildirilmektedir.

2.4.2. Bir ibadet Biçimi Olarak Cezbe Hali

Sözlükte “çekmek” anlamına gelen cezbe, tasavvufta “Hakk'ın kulu kendine çekmesi ve aniden yüce yaratanın huzuruna yükseltmesi” demektir. Sohbet, zikir ve semâ meclislerinde kalbinde meydana gelen vâridâta veya ilhama dayanamayarak kendinden geçen, gayri ihtiyarî sıçrayıp nâra atan kimselerin davranışlarına cezbe adı verilmektedir. Türkçe'deki “cezbelenmek, cezbeyle gelmek” gibi deyimler bu tür cezbe için kullanılır (Yılmaz, 1993: 504). Cezbe kavramı silsilesi birbirinden farklı tasavvuf anlayışlarında kullanılagelen bir kavramsallaştırma değildir.

Kemal Baba'nın meşrebini takip edenlerle yapılan görüşmelerde farklı zaman aralıklarında cezbe hali yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Eskiden saat iki buçukta türküler çıkardı radyoda. Bir gün radyoda türkü çalmaya başladı, birinci mısraı türkü olarak dindim, ikinci mısradaki türkü kayboldu, (radyo) Allah Allah diye bağırmağa başladı, beni bi cezbe aldı o zaman. Kendimden geçtim. Ondan sonra türkü bitti. Ben çekildim duvar dibine oturdum. Şu kalınlıkta şu boyda aşk şarabı getirdiler (eliyle gösteriyor). Bir diktim onu içtim. Ondan sonra her şey yürümeye başladı.” (Necmi)

“Bak hele, cezbetürrahman aleminden geçmeden bakka vasıl olunmaz. Gidersin beklersin, ifaniyet sana yüz gösterdi mi, bunların hepsi açığa çıkar, senden zühur etmeye başlar. Sen seni sende arayacaksın, dışarıda aramayacaksın.” (Necmi)

“Sohbet meclisinde herkes oturur bekler. Manen hiç bilemezsin, birisi bir cezbeye kapılır. Allah dedi mi düşer gider. 6 saat ölü gibi kalkamaz. Yatar kalır. Sonra tekrar kendine gelir.” (Mehmet Ali)

“16 sene önce bir gün mecliste otururken bana cezbe geldi. Mana aleminden madde alemine geçince bir saat kendime gelemedim (eliyle göstererek) bir saat titredim. Çünkü ben peygamber efendimizin ve velilerin huzurundan ayrıldığım için. Onların aşkıyla halim cezbe haline geldi. Cezbe-i min cezbartu-r rahman. Yani cezbe Allah'tan gelir, başkası veremez. Allah'ın mana koltuğu olmasa o cezbe orada olamaz. Yani Allah'ta kendini tamamen yok eden derviş cezbe alemine kapılır. Bu bir sırdır. Allah ile senin aranda.” (Mehmet Ali)

“Melamilikte cezbe olmadıktan sonra derviş olunmaz.” (Mehmet Ali)

Cezbe halini tecrübe etmek Kemal Baba'nın takipçileri için önemli bir dini ritüel olarak algılanmaktadır. Buna göre “cezbeyle gelmek” grup içerisinde ileri bir manevi dereceye işaret etmektedir. Kemal Baba ile sevenleri arasında mekan aşırı yapılan görüşme ya da iletişim biçimleri söz konusu cezbe hallerinde meydana gelmektedir. Öyle anlaşılıyor ki Kemal Baba'nın manevi halkasına dahil olmak için cezbe hali yaşamak grup üyeleri için başat bir dini ritüeldir.

Kemal Baba grubuna dahil olmak için herhangi bir kural olmayıp gönüllü olmak yeterli olmaktadır. Fakat grup içerisinde yükselmek ancak cezbe, rüya gibi manevi haller yoluyla gerçekleşmektedir. Buna göre grubun yatay olarak genişlemesinde gönüllülük esas alınırken dikey olarak genişlemesinde manevi tecrübeler belirleyici olmaktadır.

2.5. Kemal Baba Grubunda Dini Sembolizm

2.5.1. Ağaç Sembolizmi

Tasavvuf kültüründe herhangi bir konuyu izah ederken sembolik anlatıma ve mecazlara sık başvurulur. Sufilik içsel bir tecrübeye dayandığı için soyut konuları farklı sembol gruplarına başvurarak hikayelendirmek en kolay yoldur. Diğer taraftan deruni bir tecrübe doğrudan kelimelere dökülemediği için ancak sembolik anlatımlara müracaat edilerek anlam aktarımı gerçekleşebilir. Kemal Baba grubunda cezbe hali, vahdet-i vücut, fenafillah, insan-ı kamil gibi tasavvufi unsurlar baskın olduğu için sembolik anlatımlara sık başvurulmaktadır. Kemal Baba'nın yakınları ve sevenleri görüşmelerde ağaç sembolizmini sık kullandıkları tespit edilmiştir.

“... Peygamber efendimiz Hz. Ali efendimizi ve Hasan-ı Basri hazretlerini yanına aldı. Gitti ulu bir ağacın altına deve semerinden hutbe yaptı. Orada tarikat yolunu kurdu. Başına Hz. Ali'yi koydu. Ne dedi (peygamber): ilim şebri benim, kapısı Alidir. Aliye varmayan bana gelemes. Bir eve girmen için kapıdan girmen lazım. Onu babrin başına koydu. Şeriat bir babri ummandır, deryadır. Tarikat onun üstünde yüzen bir gemidir. Marifet o gemiye binebilmek, hakikat ise denize batıp yok olmak. Derya ile derya olmaktır.” (Necmi)

“Her ağaç bir meyve için vardır. Ağaç meyve verdiğinde hakikat odur.” (Necmi)

“Ağacın gövdesi şeriat, dalları tarikat, yaprakları hakikat, çekirdeği marifettir. Meyveyi elde ettiğin zaman ağacın ashını elde edersin.” (Sare)

“Hacı Bektaş hacım köy diye bir köye geldi. Orada ağacı buldu. Bunu görünce ağaç yeşerdi, yeşil ağaç oldu. Orada karar kaldı.” (Necmi)

“Bir tohumu yere ekmek şeriattır. Elmanın çekirdeğini toprağa gömmek şeriattır. Kökü tarikatdır. Dalları marifettir. Meyvesi hakikatdır.” (Necmi)

Görüldüğü gibi farklı konular anlatılırken konunun akışına göre soyut anlamlar ağaç sembolizmi ile anlatılmaktadır. Genelde ağaç sembolizminde tasavvuftaki şeriat, tarikat, marifet, hakikat makamlarının bütünlüğü ve birbiri ile bölünmezliği somutlaştırılmaktadır. Bu ağaç metaforu ile sıradan bir insanın dervişlik yolundaki olgunlaşma aşamaları (seyr-i Sulûk) ve bu aşamaların sırası ve gerekliliği vurgulanmaktadır. Küçük bir çekirdekten meyveli ve yapraklı büyük bir ağacın oluşmasıyla birlikte çokluğa, hamlıktan olgunlaşmaya, basitten mükemmelliğe bir gönderme yapılmaktadır. Diğer taraftan ağacın meyve vermesi ve meyvesindeki çekirdeğin toprağa ekilerek yeniden bir ağaca dönüşmesinde bir döngüsellik dikkati çekmektedir.

2.5.2. Rakamlara ve Harflere Yüklenen Sembolizm

Kemal Baba'nın takipçileri ile yapılan görüşmelerde rakam ve harflerle örülmüş metaforlar sık karşımıza çıkmaktadır. Rakamlar genellikle üç, yedi, kırk, bin bir gibi tasavvuf kaynaklarında karşımıza çıkan sembolik anlamları olan rakamlardır.

“Yunus Emre, Şeyhi Taptuk Emre'ye dedi ki: “bana senden başkası lazım değilmiş” dedi. Taptuk Emre bastonunu attı ve Yunus'a dedi ki: git bastonu bul orada mekan kıl. Şimdi 7 yerde Yunus Emre'nin mezarı vardır.” (Necmi)

“Beyazıd-i Bistami hazretleri 7 farklı camide Cuma namazı kıldırıldı.” (Necmi)

“Tevbe suresinin 7 tane ismi var.” (Necmi)

“Onlar nerede olursa olsun her taraftan haberi var. Allah diyoruz. Niye Allah diyoruz? 3’ler 7’ler, 40’lar, 300’ler, 1001’ler var. 3’lerin biri Gavs’tur, yani Gavs-ı Azam.” (Necmi)

“18 bin alem var. Bu alemleri yaşaman lazım. Sen şimdi şu alemde yaşıyorsun.” (Necmi)

“Allah 7 kudret daimdir. Ne demek bu: kin, buğz, şirk, isyan, dünya sevgisi, abiret sevgisi. Bunları atmadıktan sonra Adem’in ne olduğuna varamazsın. Bunları atmadıktan sonra “A” demenin manasına varamazsın. Bunlar aramızdaki fesatlıklardır.” (Mehmet Ali)

“9 başlı bir canavar var. Gurur, kibir, nefret, riya, baset, yalan, buğz. Bunlardan kendini sıyırmalı, hep bu gayret ve çalışma üzerinde olacaksın. Ondan sonra yokluğa varıp kül olacaksın.” (Sare)

“40’lar meclisi, 1001’lere kadar gider. Buradan bir tanesi eksildi mi, oradan bir tanesi alınır buraya konur. Oraya dışardan bir daha alırlar. Herkes o 1001’lere girecek, 300’lere girecek, 40’lara girecek, 7’lere, 5’lere, 3’lere kadar inecek.” (Necmi)

Grup içerisinde kullanılan sembolizm yüklü harflerde ise genellikle elif, lam, mim, nun gibi Arapça harfler kullanılmaktadır.

“Mesela Elif, Lam, Mim. ‘Elif’ Allah, ‘Lam’ Ali, ‘Mim’ Muhammed. Namaza durdun Allahüekber dedin. Eğiliyorsun lam oluyorsun değil mi? Yattıktan sonra (secdeye) bak kendine mim oluyorsun. Mim Muhammed oluyor.” (Mehmet Ali)

“Çoğaldık, elifte kalmadık. Namazın işareti bu, sırası bu.” (Mehmet Ali)

“Lavaboda ayna var git bak, gözlerin kaşların burnun ağzın hangi harflerden teşekkül ediyor, ne yazıyor bi oku gel ... Eğer okursan insanın yüzünde Allah, Muhammet yazıyor. Ağzın, burnun, gözlerin, kaşların ve yanakların hangi harflerden teşekkül eder?” (Necmi)

“... Allah’ın yazı kitabına sığmaz ki dedim. Neden? Çünkü orada insan tamamen Allah’ın kendi varlığını taşıyor. O tek varlık, tek elif...” (Mehmet Ali)

“Namaz’ı tersten oku, devret oku, zaman çıkar.” (Mehmet Ali)

İslâm tarihinde harflerin bazı gizli özelliklere sahip olduğu düşüncesi hayli eskidir. Tarihte, harflerle sayıların kutsallığını kabul edip bunlara çeşitli sembolik anlamlar yükleyen Hurufilik akımı bulunmaktadır. Hurûfî anlayış ve yorumlar, başta bazı mutasavvıflar olmak üzere çeşitli İslâmî gruplar arasında ilgi görmüş, özellikle İbnü’l-Arabî’nin katkılarıyla bu ilgi daha da artmıştır. Hurûfîlik inançları Osmanlı döneminde bir yandan Bektaşîler aracılığıyla yeniçeriler üzerinde etkili olmuş, öte yandan Kalenderîler ve Bektaşîler aracılığıyla halk arasında yayılmıştır (Aksu, 1998: 408-412). Hurufiler felsefelerini harflerin ontolojik önceliğinden hareketle temellendirirler ve yaratılış harflerinden oluşan sesle (kün feyekün) başlamıştır (Usluer, 2009: 127).

Görüşmelerden alınan yukarıdaki kesitlerde Kemal Baba’nın takipçilerinin Arapça harflere sembolik anlamlar yükledikleri görülmektedir. Harflere yüklenen bu sembolik anlamlar aklımıza tarihteki Hurufilik akımını getirmektedir. Fakat Kemal Baba ve muhipleri Hurufî olduklarına dair bir işaretle bulunmamışlardır. Öyleyse Kemal Baba ve sevenleri neden rakam ve harflere metaforik anlamlar yüklemektedirler? Bu durum, Kemal Baba’nın Kazımkarabekir’deki takipçilerinin eğitim seviyesinin çok yüksek olmadığı düşüncesini akla getirebilir. Kazımkarabekir ilçesi özelinde düşünüldüğünde ilçe insanları genellikle tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. İlçenin kent kültürü ve eğitim imkanları görece sınırlı olduğu için ortalama bir Anadolu kasabası olarak vasıflandırmak yanlış olmayacaktır. Böyle bir toplumsallıkta soyut veya örtülü sufizm kavramları rakam ve

harfler aracılığıyla somutlaştırılmaktadır. Dolayısıyla Kemal Baba grubundaki belli bir tasavvuf eğitimi almamış bireylere sembol grupları, mecazlar, teşbihler yardımıyla içsel tasavvufi bilgileri sunmak oldukça işlevsel görünmektedir.

Görüşmecilerden birisi insanın yüz hatlarında harflerin olduğunu, diğer bir görüşmeci namaz kılarken insan bedeninin harflere benzediğini belirtmektedir. Buna göre insan sureti ve şekilsel ibadet hareketleri harflere, harfler de Allah'a ve Peygambere benzetilmektedir. Hurufilik anlayışına göre harflerin alametleri sadece insanın yüzünde ve vücudundaki hatlar aracılığı ile görünür. Diğer varlıklardaki görünüşü sınırlı ve insandaki gibi aşikar değildir (Usluer, 2009: 127). Bu noktada görüşmecilerin rakam ve harflerle ilgili sembolik anlatımları grubun Hurufilik anlayışıyla kesişen yönlerinin olduğunu göstermektedir.

2.6. Grubun Sosyal Genişleme ve Sönümlenme Aşamaları

Kemal Baba'nın Kazımkarabekir ilçesine 1954 yılında geldiği yukarıda ifade edilmişti. O halde grubun Kazımkarabekir çevresindeki sosyal açılımını bu tarihten itibaren başlatmak doğru olacaktır. Burada kastedilen açılım dini eksenli bir sosyalleşme açılımıdır. Çünkü bir karizmatik lider olarak Kemal Baba'yı takip eden insanların aidiyet bağı dini merkezli olup ekonomik, siyasi ve ideolojik bir aidiyet bağı taşımamaktadır.

Araştırma yapılan bölgede Kemal Baba grubunun takipçi yoğunluğu 1960'lara doğru artma göstermiştir. Görüşme yapılan kişilerden alınan bilgilerde dini toplantıların 1960'lı yıllarda yapılmaya başlandığı ve üye sayısının bu yıllarda çoğaldığı anlaşılmaktadır. Grup üyeleri genel olarak kasaba ölçeğinde geçimini sürdüren çiftçi, işçi ve tüccarlık yapan kimselerden oluşmaktadır.

Halen yaşayan 90 ve 94 yaşlarındaki Kemal Baba'nın en önemli iki takipçisi 1966 yılında Avrupa'ya işçi olarak çalışmaya gitmişlerdir. Bu kişiler Kemal Baba'nın ilçedeki grup aidiyetini sürdüren yardımcı lider veya yöresel grup lideri pozisyonundaki kişilerdir. Bu kişilerin yurt dışına göç etmeleriyle birlikte Kazımkarabekir'deki grup bağlarının zayıfladığı, dini toplantıların sekteye uğradığı, en azından toplantı sürekliliğinin kaybolduğu anlaşılmaktadır. Yurt dışına giden tabiler Kemal Baba ile mektup, telgraf, telefon gibi zamanın iletişim araçları ile görüşmeye devam etmişlerdir. Fakat yüz yüze olmayan bu görüşmeler grup içerisindeki aidiyet bağlarını devam ettirmiş olsa da grup üyeleri arasındaki bağları zayıflatmıştır. Çünkü 1970'li yıllardan sonra Kemal Baba takipçilerinin yoğun olduğu Sığırcık köyünde nüfus azalmaya başlamıştır. Alınan bilgilerde köydeki insanların bir kısmı yurt dışına işçi olarak göç etmiş bir kısmı da ilçeye veya il merkezine taşınmışlardır. Bu duruma göre dönemsel olarak şehirlerin çekiciliği, yurt dışında çalışmanın görece cazibesi grubun zayıflama sürecini hızlandırmıştır.

1990'lı yıllardan sonra Sığırcık köyündeki yerleşim tamamen boşalmıştır. Çalışmanın başlangıç aşamasında köye bizzat gidildiğinde evlerin kerpiçten yapıldığı için kolayca yıkıldığı ve harabeye dönüştüğü gözlenmiştir. Köyde sadece caminin duvarları taştan yapıldığı için yıkılmamış, fakat camiinin kullanılabilir bir durumu kalmamıştır. Bu köyün göç vermesi ve nihayetinde kendiliğinden kapanması Kemal Baba'nın ilçede sosyal olarak zayıflamasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle 1990 yılında Karizmatik liderin (Kemal Baba) vefat etmesiyle birlikte Karaman, Konya bölgesine ve Avrupa'ya farklı sebeplerle dağılan grup üyelerinin aralarındaki sosyal grup ilişkisi zayıflamıştır. Çünkü görüşmeciler Kemal Baba'yı seven grup üyelerinin hala var olduğunu fakat sayıca çok az kaldığını, bazen yaz tatillerinde Kazımkarabekir ilçesinde görüştiklerini belirtmişlerdir.

Grubun dağılmasında en önemli etken şudur ki Kemal Baba'yı takip eden kişiler grup aidiyet bağlarını ve din anlayışlarını çocuklarına aktar(a)mamışlardır. Çünkü Kemal Baba'nın ailesi dışında Kazımkarabekir veya yakın çevresinde ikinci kuşak grup üyelerinden bahsetmek zordur. Kemal Baba'nın takipçileri grup aidiyetini bireysel manevi olgunlaşma üzerine inşa ettikleri için herhangi bir teşkilatlanma ve dini-sosyal ağ kurmamışlardır. En azından grubun modern anlamda dernek, vakıf, aile vakfı gibi bir kuruluşu olmamış, üyeler arasından ve aile içinden böyle bir girişimde de bulunulmamıştır. Dolayısıyla Kemal Baba'nın hem grubu hem de din anlayışı sosyal bakımdan sönümlenmeye yüz tutmuştur.

Grubun sönümlenme eğiliminin bir sebebi de din anlayışında ortaya çıkmaktadır. Kemal Baba grubunda görülen din anlayışı sosyal açıdan yayılcı ve misyoner bir özellik taşımamaktadır. Bu nedenle grup üyeleri arasındaki organik ilişkinin kuvveti zayıflamış ve kuşaklar arası devamlılık sağlanamamıştır. Nitekim Kemal Baba'nın takipçilerine çocuklarının durumunu sorulduğunda, çocukların babalarının dini yaşantılarını devam ettirmediklerini belirtmişlerdir. Günümüzde Kazımkarabekir ilçesinde Kemal Baba'yı seven birkaç takipçinin kalması yukarıdaki durumu desteklemektedir.

Sonuç

Sözlü kültürün yaygın olduğu Anadolu coğrafyasında Kemal Baba grubu, farklı yönelimli dini bir anlayış olarak kendine alan açabilmiştir. Kemal Baba'nın din anlayışı bütünüyle Sünni anlayış içine dahil edilmeyeceği düşünülebilir. Kemal Baba'nın inanç deneyimlerinde Bektaşilik, Mevlevilik, Alevilik, Hurufilik gibi anlayış ve düşünce sistemlerinin izleri görülmektedir. Dolayısıyla Kemal Baba'yı bu anlayışlardan birine tam olarak izafe etmek eksik olur. Fakat Kemal Baba'nın din anlayışını Bektaşilik, Mevlevilik, Alevilik, Hurufilik gibi akımların etkilerini taşıyan, batını motifler barındıran, eren-dervişlik kültürü baskın bir din anlayışı biçimi olarak vasıflandırmak mümkündür. Bu anlamda Kemal Baba'nın din anlayışı eklektik özellikler taşımaktadır.

Grubun din anlayışındaki eklektik karakter modern dünyadaki kurumsal dini inançların bireyselleşmeye dönük değişimini göstermektedir. Çünkü grup liderinin ortaya koyduğu seçmeci inanç perspektifi kurumsal din anlayışından bireysel din algılamalarına doğru kaymış, bu anlayış grup takipçileri tarafından içselleştirilmiştir.

Kemal Baba ve grubu şehirleşmenin hız kazandığı 1960'lardan sonra Kazımkarabekir gibi mikro bir alanda etkinlik sürdürmüştür. Grubun, Adana vilayetinden gelip Kazımkarabekir çevresinde filizlenmesi, sosyolojik açıdan dini göç ve dini yayılım olgusuna bir örneklik teşkil etmektedir.

Kemal Baba grubu yöresel bir alanda kök bulduğu için o dönemlerde karşımıza çıkan Sağcılık, Solculuk, Milliyetçilik, İslamcılık gibi siyasi ve ideolojik öbeklenmelerin dışında kalmıştır. Grup, dönemin şehirleşme, ulusal ve uluslararası göç gibi sosyo-ekonomik koşullarından etkilenmiştir. Bu noktada şehirleşme, grubun yayılmasına yönelik olumlu bir etki yapsa da ilerleyen zamanlarda grup ağının dağılmasına zemin hazırlamıştır. Benzer şekilde grup ağının yöresel bir düzeyde kalması üyeler arasındaki bağları kuvvetlendirirken grubun anlayış biçiminin sonraki kuşaklara aktarılmasında negatif bir etkiye neden olmuştur. Son tahlilde Kemal Baba grubunda tespit edilen anlayış, toplumsal açıdan yayılcı özellik taşımadığı için takipçiler arasındaki grup aidiyeti azalmıştır. Bu nedenlerle grup kültürü, sonraki jenerasyona aktarılamamıştır.

Kaynakça

- Aksu, H. (1998). "Hurufilik ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. (cilt. 18, ss. 408-412). Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bilgin, V. (2020). "Din ve Toplumsal Sorunlar", *Din Sosyolojisi* içinde. (K. Canatan, M. Tekin, Edit.). Bilay Yayınları. 307-334.
- Bolat, A. (2009). "Muhyiddin İbnü'l-Arabî'de Melâmet Tasavvuru". *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, 23, 457-469.
- Dönmezer, S. (1994). *Toplumbilim*. (11. baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Fiğlalı, E. R. (1990). *Türkiye'de Alevilik ve Bektaşilik*. Selçuk Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1931). *Melamilik ve Melamiler*. Devlet Matbaası.
- Freyer, H. (1964). *Din Sosyolojisi*. (T. Kalpsüz Çev.). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Günay, Ü. (1993). *Din Sosyolojisi Dersleri*. Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Karaman Kültür ve Turizm Müdürlüğü (2022, Ocak) *Kazımkarabekir*. <https://karaman.ktb.gov.tr/TR-95893/kazimkarabekir.html>
- Konyalı, İ. H. (1967). *Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi*. Baha Matbaası.
- Köprülü, F. (1976). *Türk Edebiyatında ilk Mutasavvıflar*. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Oğuz, M. İ. (1983). *Tasavvuf Yolunda Manevi Cihad*. Oğuz Yayınları.
- Ocak, A. Y. (1990). "Bektaşilik". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 5: 373-379. Diyanet Vakfı Yayınları.
- Sunar, C. (1975). *Melamilik ve Bektaşilik*. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022, Ocak). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları* <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2020-37210> (E.t. 26.01.2022).
- Usluer, F. (2009). *Hurufilik*. Kabalıcı Yayınevi.
- Wach, J. (1995). *Din Sosyolojisi*. (Ü. Günay, Çev.). Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Weber, M. (2012). *Ekonomi ve toplum*. (L. Boyacı, Çev.). Yarın Yayınları.
- Yılmaz, H. K. (1993). "cezbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 7: 504-505. Diyanet Vakfı Yayınları.

EXTENDED SUMMARY

The concept of “charisma” has a central position in this research, which is aimed at examining a regional religious group. The study is a local scale religious group research. A charismatic leader-centered religious group operating among the local people in Kazımkarabekir district of Karaman province was investigated. The sample of the study is the group known as "Kemal Baba" in Kazımkarabekir district. The fact that there is no known academic or civilian-based study about the Kemal Baba group reveals the importance of the study.

Qualitative research method was used in the study. The data of the research were collected with the interview technique, and these data were handled with the descriptive analysis approach. Although the intellectual roots of the "Kemal Baba" group belong to a person named Kemalettin, who came from a different province, the research was limited to Kazımkarabekir district only because it took root in Kazımkarabekir through immigration.

The religious group that is the subject of the research has an esoteric predominant and micro-scale social appearance. For this reason, for the research, first of all, interviews were conducted with the citizens of Kazımkarabekir district who knew about the group, and with the information obtained from these people, the core staff of the group and a few people from the family of the charismatic leader were reached. At this point, the snowball technique was used to establish connections with the group members. The data obtained with the semi-structured interview technique were interpreted with the descriptive analysis technique.

In the region where the research was conducted, the follower density of the Kemal Baba group increased towards the 1960s. According to the information obtained from the interviewees, it is understood that religious meetings started to be held in the 1960s and the number of members increased in these years. Group members generally consist of farmers, workers and merchants who make a living on the scale of the town.

Two of Kemal Baba's most important followers, aged 90 and 94, who are still alive, went to Europe in 1966 to work as workers. These people are the people who are in the position of co-leader or local group leader who maintain Kemal Baba's group belonging in the district. It is understood that with the migration of these people abroad, group ties in Kazımkarabekir weakened, religious meetings were interrupted, at least the continuity of the meeting was lost.

It cannot be said that Kemal Baba and his group were a religious structure in the form of a commonly known sect or community. For this reason, Kemal Baba did not suggest a certain religious ritual, dhikr or worship practice to his fans. In the general character of the group, a special emphasis on good morals and heart feelings is striking. The path followed by Kemal Baba and his fans is the path of Somuncu Baba, Hacı Bektaş, Mevlana and Yunus Emre.

Kemal Baba is a Melami in terms of form and life. Kemal Baba's worship method is dominated by the doctrine of four doors and forty modes, which is widely used in Sufism and Bektashism.

These gates, which are classified as sharia, sect, ingenuity, and truth in Sufism, need to be crossed by spiritual means, respectively. A person who can pass through these four gates in turn and surpass the authorities at each gate can become a perfect human being or reach the truth.

There are no rules to be included in the Kemal Baba group, it is enough to be a volunteer. However, ascending within the group takes place through spiritual states such as attraction and dreams. Accordingly, while the horizontal expansion of the group is based on voluntarism, spiritual experiences are decisive in its vertical expansion.

While explaining different subjects, abstract meanings are explained with tree symbolism according to the flow of the subject. In general, tree symbolism embodies the integrity and indivisibility of the sharia, sect, ingenuity, truth authorities in Sufism.

Within the group, metaphors knitted with numbers and letters attract attention. Numbers are usually numbers with symbolic meanings that we encounter in Sufi sources such as three, seven, forty, one thousand and one.

Kemal Baba presents inner Sufi knowledge to members who have not received a certain Sufi education with the help of symbol groups, metaphors and similes.

In the Anatolian geography where oral culture is common, the Kemal Baba group has opened up a space for itself as a religious understanding with a different orientation. It can be thought that Kemal Baba's understanding of religion will not be completely included in the Sunni understanding. In Kemal Baba's faith experiences, traces of understanding and thought systems such as Bektashism, Mevlevi, Alevi, Hurufism are seen. Therefore, it would be incomplete to fully attribute Kemal Baba to one of these understandings. However, it is possible to characterize Kemal Baba's understanding of religion as a form of religious understanding that is dominant in the eren-dervish culture, bearing the influences of movements such as Bektashism, Mevlevi, Alevism, Hurufism, containing esoteric motifs. In this sense, Kemal Baba's understanding of religion has eclectic features.

The eclectic character in the group's understanding of religion shows the change of institutional religious beliefs in the modern world towards individualization. Because the selective belief perspective put forward by the group leader has shifted from the institutional understanding of religion to individual religion perceptions, and this understanding has been internalized by the group followers.

Kemal Baba and his group continued to operate in a micro area like Kazımkarabekir after the 1960s, when urbanization accelerated. The fact that the group came from the Adana province and sprouted around Kazımkarabekir is an example of the phenomenon of religious migration and religious spread in sociological terms.

The group was affected by the socio-economic conditions of the period such as urbanization, national and international migration. At this point, although urbanization had a positive effect on the spread of the group, it paved the way for the disintegration of the group network in the future. Similarly, the fact that the group network remained at a local level strengthened the ties between the members and had a negative effect on the transfer of the understanding of the group to the next generations. In the final analysis, since the understanding found in the Kemal Baba group did not have a socially expansionist feature, the group belonging among the followers of the group decreased. For these reasons, group culture could not be transferred to the next generation.